

УДК371.67(075.8)

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПОКРАЩАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ СУЧАСНОЮ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

І. С. Вітенко, І. В. Мельник, С. В. Штанько, Л. Г. Варнавська

Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти МОЗ України

THE MAIN PROBLEMS OF IMPROVEMENT OF SUPPLYING OF MEDICAL STUDENTS WITH THE MODERN EDUCATIONAL- METHODOLOGICAL LITERATURE

I. S. Vitenko, I. V. Melnyk, S. V. Shtanko, L. H. Varnavska

Central Methodical Cabinet on Higher Medical Education of MPH of Ukraine

У статті висвітлено проблеми покращання забезпечення студентів якісною навчальною літературою, проведено аналіз укомплектованості бібліотек вищих медичних навчальних закладів підручниками та посібниками, враховуючи сучасні вимоги.

The article deals with the problems of the improvement of student providing with comprehensive educational literature. The literature supplying of the higher medical establishment libraries has been analysed taking into consideration the modern requirements.

Вступ. Україна сьогодні переживає значні економічні труднощі, що призводить до зменшення фінансування витрат на освіту, у тому числі і медичну. Як вже неодноразово нами зазначалось, важливою складовою в системі якісної підготовки фахівців для практичної охорони здоров'я є забезпечення студентів сучасними підручниками, посібниками, підготовленими відповідно до оновлених навчальних програм з дисциплін [1].

Основна частина. Указом Президента України від 30 жовтня 2010 року № 926/2010 “Про заходи щодо

забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні” (р. 3, п. 22) доручено Кабінету Міністрів України здійснити заходи щодо удосконалення порядку забезпечення навчальною літературою студентів вищих навчальних закладів.

Щорічний моніторинг забезпечення навчальних дисциплін підручниками та посібниками, що проводиться Центральним методичним кабінетом з вищої медичної освіти МОЗ України, свідчить, що станом на 1 вересня 2011 р. забезпечення підручниками становить 28 %, посібниками – 27 % (табл. 1).

Таблиця 1. Забезпечення студентів підручниками та посібниками, виданими державною мовою з грифами МОН, МОЗ, ЦМК з ВМО МОЗ України

Рік проведення обрахунків	Забезпечення підручниками (%)	Забезпечення посібниками (%)
2008	43	44
2009	47	58
2010	32	33
2011	28	27

Насторожує тенденція до поступового зменшення даних показників протягом останніх років.

Найменш забезпеченим підручниками та посібниками залишається блок гуманітарних та соціально-економічних дисциплін – 17 % підручниками та 23 % посібниками (табл. 2).

При цьому найменш забезпечені оновленими підручниками та посібниками, підготовленими державною мовою, дисципліни, зазначені в таблиці 3.

Дещо краще забезпечені підручниками та посібниками професійно-орієнтовані дисципліни (у %) (табл. 4).

Таблиця 2. Забезпечення підручниками та посібниками по блоках дисциплін

	2011	2010	2008
Гуманітарні та соціально-економічні дисципліни			
Підручники %	17	16	30
Посібники %	23	31	39
Природничо-наукові дисципліни			
Підручники %	33	43	58
Посібники %	26	37	44
Професійно-орієнтовані дисципліни			
Підручники %	34	36	41
Посібники %	31	30	41

Таблиця 3. Найменш забезпечені оновленими підручниками та посібниками такі дисципліни (у %)

Назва дисципліни	Підручники	Посібники
Цивільний захист	0	0
Охорона праці в галузі	5	7
Урологія	7	28
Епідеміологія	7	37
Офтальмологія	8	38
Основи біоетики і біобезпеки	9	8
Судова медицина	10	29
БЖД основи охорони праці	11	10
Патоморфологія	11	28
Історія України	12	7
Радіаційна медицина	13	33
Догляд за хворими	13	34
Медична інформатика	14	10
Професійні хвороби	14	22
Медичне законодавство	14	23
Анестезіологія та інтенсивна терапія	15	42
Історія медицини	18	18
Екстрена та невідкладна медична допомога	19	28

Таблиця 4. Найкраще забезпечені оновленими підручниками та посібниками такі дисципліни (у %)

Назва дисципліни	Підручники	Посібники
Хірургія	86	80
Онкологія	75	24
Медична психологія	69	14
Медична генетика	68	26
Гігієна та екологія	67	38
Дерматологія, венерологія	67	36
Внутрішня медицина	66	83
Неврологія	57	37
Акушерство і гінекологія	56	57
Медична хімія	56	23
Анатомія людини	54	47
Біологічна та біоорганічна хімія	52	43
Медицина надзвичайних ситуацій	50	51
Клінічна фармакологія	50	36
Загальна практика (сімейна медицина)	48	40
Педіатрія	47	80
Фтизіатрія	45	47

Як вже неодноразово Кабінетом наголошувалось, позитивні зрушення показників забезпечення студентів навчальною книгою можливі за умови збільшення у навчальних закладах видатків на видання та закупівлю навчальної літератури [2].

Незважаючи на відсутність державного фінансування видання навчальних книг для студентів-медиків, у більшості навчальних закладів адміністрацією знайдено кошти на видання навчальної літератури (табл. 5). Переважна кількість рукописів видана за рахунок авторських коштів.

Таблиця 5. Видавнича діяльність вищих медичних навчальних закладів України у 2011 році

Назва навчального закладу	Всього видано	Підручники	Посібники	Навч.-метод. посібники	Електронні видання	Монографії	Метод. рекомендації, вказівки
Буковинський державний медичний університет	83 (67)	5(4)	46(36)	11(8)	–	19(17)	2(2)
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова	170 (120)	7(6)	16(11)	57(20)	2(2)	10(6)	78(75)
Дніпропетровська державна медична академія	62 (38)	5(3)	23(12)	17(11)	6(4)	4(1)	7(7)
Донецький національний медичний університет ім. М. Горького	2827 (77)	4(4)	53(32)	–	67(31)	39(10)	2654
Запорізький державний медичний університет	507 (272)	5(3)	114 (57)	157 (84)	3(2)	11(8)	207 (118)
Івано-Франківський національний медичний університет	121 (94)	5(5)	8(8)	18(13)	3(2)	3(3)	84(63)
Кримський державний медичний університет ім. С. І. Георгієвського	106 (24)	6(5)	40(3)	19(7)	–	15	26(9)
Луганський державний медичний університет	41 (30)	6(4)	–	25(20)	–	1(1)	9(6)
Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького	187 (165)	7(7)	55(49)	6(3)	1(1)	28(26)	90(79)
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця	162 (110)	24(14)	49(33)	41(35)	15(9)	12(8)	21(11)
Національний фармацевтичний університет	100 (47)	8(4)	48(20)	2(2)	6(5)	10(4)	26(12)
Одеський національний медичний університет	55 (30)	3(2)	25(14)	6(6)	7(3)	9(2)	5(3)
Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського	110 (107)	15(14)	12(10)	9(9)	47(47)	8(8)	19(19)
Українська медична стоматологічна академія	113 (71)	4(2)	45(27)	17(11)	7(7)	10(5)	30(19)
Харківський національний медичний університет	207 (79)	10(6)	25(7)	10(3)	4(2)	8(2)	150 (59)

Примітка. Дані в () – видання українською мовою.

Міністерством охорони здоров'я України з метою покращання забезпечення студентів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів сучасними підручниками, підготовленими державною мовою відповідно до оновлених навчальних програм,

наказом МОЗ України від 22.06.2010 № 502 “Про затвердження робочих груп з питань підготовки національних підручників для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації, підпорядкованих МОЗ України”, було доручено провідним фахівцям

ВМ(Ф)НЗ сформувати авторські колективи для підготовки базових підручників з усіх дисциплін діючих навчальних планів підготовки лікарів та фармацевтів. Оскільки відповідно до чинного законодавства викладання у вищих навчальних закладах здійснюється українською мовою, у вказаному наказі базовий підручник названо національним.

На сьогодні авторські колективи для написання базових підручників сформовані, підготовлені плани-проспекти та анотації, на підставі яких складено Перелік державних базових підручників для вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів України IV рівня акредитації та видання їх протягом 2011 – 2013 рр., який 28 квітня 2011 року затверджений заступником міністра. Авторські колективи працюють над створенням підручників, частина з них уже видана.

Міністерством охорони здоров'я України наказом від 23.08.2011 № 532 “Про внесення змін до наказу МОЗ України від 26.02.2003 № 86” затверджено оновлений перелік опорних кафедр з усіх дисциплін.

Таблиця 6. Надання коштів ЦМК з ВМО МОЗУ на закупівлю навчальної літератури для студентів ВМНЗ

№ за/п	Рік	Сума (в тис. грн)	Назва підручника
1	2006	70,0	“Травматологія і ортопедія” (Скляренко Є. Т.) видавн. “Здоров’я”
2	2007	42,1	“Онкологія”(Білінський Б. Т., Стернюк Ю. М., Шпарик М. В.) видавн. “Нова книга”
3	2008	95,0	“Неврологія” (Вінничук С. М.) видавн. “Здоров’я”, “Шкірні та венеричні хвороби” (Дудченко М. О.) видавн. “Нова книга”
4	2009	0,0	
5	2010	0,0	
6	2011	0,0	

Відповідно до кошторису ЦМК з ВМО МОЗУ кошти на придбання підручників виділяються тільки по КЕКВ 2110 (придбання обладнання та предметів довгострокового користування).

Нагадаємо, що наказом Міністерства освіти і науки від 20.12.2010 № 1258 “Щодо плану реалізації завдань, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року № 1728 “Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року” (п. 2.) – “Забезпечити видання навчальної літератури для вищих навчальних закладів, у тому числі на електронних носіях”.

Необхідно додати, що фахівцями опорних кафедр проводиться також значна робота з розробки Типових навчальних програм з дисциплін додипломної підготовки лікарів та фармацевтів. Так, у 2011 році

Слід нагадати, що відповідно до Примірного положення основними завданнями, які покладаються на опорні кафедри, є:

- узагальнення та впровадження передового досвіду викладання однопрофільних дисциплін у ВМ(Ф)НЗ;
- розробка пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення організації та методики підвищення якості підготовки студентів;
- створення та введення у навчальний процес удосконалених навчальних планів і програм міжкафедральних підручників, посібників, навчальних відеофільмів тощо;
- участь у розробці новітніх технологій навчання та державних стандартів освіти.

Таким чином, фахівці опорних кафедр працюють над створенням базових підручників з усіх дисциплін, але виникає закономірне питання – чи будуть виділені бюджетні кошти на їх видання. Протягом останніх останніх чотирьох років ЦМК з ВМО кошти на придбання (видання) підручників не виділялись (табл. 6).

було підготовлено 144 Типові навчальні програми, які затверджені в установленому порядку МОЗ України, тиражовані вищими навчальними закладами та направлені у всі ВМ(Ф)НЗ. У 2012 р. доручено фахівцям опорних кафедр розробити ще 135 програм (переважно для спеціальностей “Стоматологія”, “Медична психологія”, “Фармація”). Потребують доопрацювання на виконання оновлених навчальних планів додипломної підготовки фахівців усіх спеціальностей 75 програм.

Висновок. Таким чином, покращання навчально-методичного забезпечення студентів вищих медичних (фармацевтичного) навчальних закладів можливе за умови збільшення видатків навчальних закладів на закупівлю та видання сучасних навчальних книг, оновлення програм з навчальних дисциплін.

Література

1. Підаєв А. В. Болонський процес в Європі. Що таке і чи потрібний він Україні? Чи можлива інтеграція медичної освіти України в Європейський освітній простір? / А. В. Підаєв, В. Г. Передерій. – Одеса : Одес. держ. мед. ун-т, 2004. – 190 с.
2. Створення сучасного підручника – запорука підвищення ефективності навчального процесу / О. П. Волосовець, Ю. С. П'ятницький, І. С. Вітенко, І. В. Мельник // М-ли Всеукр. наук. навч.-метод. конф. “Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III-IV рівнів акредитації”. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2011. – С. 14–18.
3. Вітенко І. С. Вимоги до сучасного українського підручника / І. С. Вітенко, І. В. Мельник, С. В. Штанько // М-ли Всеукр. наук. навч.-метод. конф. “Нові напрямки впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних і фармацевтичному навчальних закладах України III-IV рівнів акредитації”. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2011. – С. 18–19.